

STADIA

HELSINGIN AMMATTIKORKEAKOULU

MUSIIKKIKASVATUSKANSIO 3-5 – VUOTIAIDEN VARHAISKASVATUKSESSA PÄIVÄKODISSA

Sosiaalialan koulutusohjelma,
sosionomi
Opinnäytetyö
31.5.2008

Mari Peltonen

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto	
Sosiaalialan koulutusohjelma		Sosionomi	
Tekijä/Tekijät			
Mari Peltonen			
Työn nimi			
Musiikkikasvatuskansio 3-5 - vuotiaiden varhaiskasvatuksessa päiväkodissa			
Työn laji	Aika	Sivumäärä	
Opinnäytetyö	30.5.2008	26	
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Opinnäytetyöni haasteena oli työstää musiikkikasvatuskansio, joka on tarkoitettu päiväkodissa työskenteleville kasvattajille 3-5 - vuotiaiden lasten musiikkikasvatuksen tukena. Musiikkikasvatuskansion laatimisen idea lähti liikkeelle työyhteisön tarpeesta kehittää osaamistaan musiikkikasvatuksen osa-alueella. Myös tekijän oma kiinnostus musiikkiin sekä ammatillinen kehittyminen musiikkikasvatuksessa loivat ideaa musiikkikasvatuskansion kokoamiselle. Opinnäytetyössäni yhdistyvät käytännön toteutus musiikkikasvatuskansion kautta sekä sen raportointi. Opinnäytetyö on työelämälähtöinen ja käytännönläheinen, jossa osoitan aiheen tietojen ja taitojen hallintaa.</p> <p>Opinnäytetyöni tavoitteena oli käytännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, toiminnan järjestäminen ja järjeistäminen laatimani musiikkikasvatuskansion pohjalta. Tavoitteena oli, että musiikkikasvatuskansion käyttäjälle hahmottuu teoriassa sekä käytännön esimerkein selkeä kuva musiikkikasvatustoiminnasta ja kynnys musiikin käyttämiseen aktiivisena työvälineenä päiväkodin varhaiskasvatuksessa olisi matalampi. Tavoitteena oli luoda kasvattajalle rohkeutta tarttua musiikin toiminnallisiin menetelmiin, vaikka ei tuntisi musiikkia vahvaksi osa-alueeksi omassa työssään.</p> <p>Musiikkikasvatuskansio sisältää lyhyen teoriaosuuden yleisesti musiikkikasvatuksesta ja sen merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Muu osa kansioista on jaettu kolmeen osioon, joissa on valmiita esimerkkejä musiikkikasvatustoiminnan tueksi sekä niihin liittyvät laulut ja laululeikit nuotteineen. Osiot on jaettu ikävaiheittain 3-4 - vuotiaiden ja 4-5 - vuotiaiden musiikkikasvatukseen sekä yleiseen käytännön osioon, jotta musiikkikasvatuskansio olisi mahdollisimman selkeä, helppokäyttöinen ja monipuolinen.</p> <p>Musiikkikasvatuskansio on suunnattu 3-5 - vuotiaiden lasten musiikkikasvatukseen päiväkodissa, mutta sitä on mahdollisuus soveltaa ja laajentaa koskemaan kaikkia työyhteisössäni toimivia lapsiryhmiä, kuten esimerkiksi erityistä tukea ja kasvatusta tarvitsevat lapset, eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset sekä alle 3-vuotiaiden lasten musiikkikasvatus.</p>			
Avainsanat			
musiikki, musiikkikasvatus, varhaiskasvatus, päiväkotitoiminta, vuorovaikutus			

Degree Programme in Social Services		Degree Bachelor of Social Services	
Author/Authors Mari Peltonen			
Title Musical Education Portfolio for Early Childhood Education of Children Aged Three to Five in Day Care			
Type of Work Final Project	Date Spring 2008	Pages 26	
<p>ABSTRACT</p> <p>The final project is a portfolio of musical education. The portfolio is meant for children's day care centres to support musical education of children aged between three to five. The subject is based on the real needs of work communities. The author of this study has a musical background and has gained experience of musical education while working in child day care for several years. The study consists of both theory and useful tools for musical education. It is practical and follows tightly the needs of working life. It also reflects the skills and knowledge of the author.</p> <p>The objective of this study was to provide guidelines and instructions for rationalising the practical activities of early childhood musical education. This was achieved by creating a portfolio which consists of a short theory of musical education, practical examples, music sheets and plays. By using the portfolio as a tool, the educator can get both theoretical and practical understanding of the musical education method. The target was that good understanding of the methodology would eventually lead to increased usage of musical practicalities, even if educators themselves were not musically inclined.</p> <p>The portfolio is divided into chapters based on the age of the target groups. The first chapter is aimed at musical education for 3-4-year-old children and the second for 4-5-year-old ones. In addition to these, the portfolio includes a practical chapter in order to keep the structure of the portfolio as user-friendly and diverse as possible.</p> <p>The portfolio is mainly targeted to children between the age of three and five. It can also be utilized and expanded to groups of younger children and other special groups, such as children requiring extended support and children with different cultural or lingual background.</p>			
Keywords music, early childhood education, musical education, day care, interaction			

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	2
2.1	Päivähoito ja varhaiskasvatus	2
2.2	Musiikkikasvatus päiväkodissa.....	3
2.3	Työn näkökulma.....	6
3	LAPSEN KEHITYS ERI IKÄVAIHEISSA	8
3.1	Kognitiivinen kehitys	9
3.2	Sosioemotionaalinen kehitys.....	9
3.3	Motorinen kehitys.....	11
4	LAPSEN MUSIIKILLINEN KEHITYS ERI IKÄVAIHEISSA.....	12
4.1	Lapsen neljäs ikävuosi (3-4 vuotta).....	12
4.2	Lapsen viides ikävuosi (4-5 vuotta)	14
4.3	Musiikkikasvatustoiminnan prosessipyörä	15
5	MUSIIKKITOIMINNAN SUUNNITTELU.....	17
6	MENETELMIEN JA TYÖTAPOJEN ESITTELY	19
6.1	Musiikkikasvatuskansio.....	19
6.1.1	Ensimmäinen ja toinen osio	20
6.1.2	Kolmas osio	20
6.2	Musiikkikasvatuskansion suunnittelu ja toteutus.....	21
7	OPINNÄYTETYÖN POHDINTA, ARVIOINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	22
7.1	Tavoitteiden saavuttaminen	22
7.2	Opinnäytetyön kieli ja ulkoasu.....	24
7.3	Tulevaisuuden mahdollisuudet.....	24
	KIRJALLISUUS.....	26

1 JOHDANTO

Musiikkikasvatus on tärkeä osa päiväkodissa toteutettavaa monitahoista kasvatusta. Päiväkodin musiikkikasvatuksen avulla kehitetään lapsen musiikillisia kykyjä ja valmiuksia, muun muassa kuuntelukykyä, äänenkäyttöä, laulutaitoa ja rytmitajua. Musiikki pyritään liittämään myös arkipäivän useisiin tilanteisiin (Hongisto-Åberg et al. 2001: 38, 85). Spontaaneissa leikeissään lapset ovat kokonaisvaltaisesti tekemisissä rytmisen liikkeen, lorujen ja laulujen kanssa. Päiväkodin musiikkikasvatustoiminta on kaksisuuntaista vuorovaikutusta. On kyettävä antamaan, jotta voi saada. Oma työtään pitää kuunnella siinä missä toisten kokemuksista kannattaa ottaa mahdollisuuksia käyttöön. Musiikkitoiminnassa tilanteisiin tulee heittäytyä täysillä mukaan, mutta osattava olla aikuinen, jos asiat ovat menossa pieleen. On osattava hallita tilanteet, jotta musiikkitoiminta on mielekästä. Nauraminen on hieno ominaisuus ja puhdistavaa. Koskaan ei voi korostaa liikaa kasvattajan oman persoonan merkitystä: aitoudella ja läsnäololla on uskomaton voima (Ranta-Meyer – Kaikkonen 1998: 59-60.)

Opinnäytetyöni on musiikkikasvatuskansio, joka on tarkoitettu päiväkodissa työskenteleville kasvattajille 3-5 – vuotiaiden lasten musiikkikasvatuksen tukena. Opinnäytetyössäni tavoittelen käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä ja järjeistämistä kokoamani musiikkikasvatuskansion pohjalta. Valitsin opinnäytetyön toiminnallisen vaihtoehdon, koska koen sen olevan hyödyksi työyhteisössäni toimivien kasvattajien monipuolisen musiikkikasvatuksen suunnittelemisessa ja toteuttamisessa. Musiikkikasvatuskansion laatiminen lähti liikkeelle työyhteisön tarpeesta kehittää osaamistaan musiikkikasvatuksen alueella. Oma kiinnostukseni musiikkiin, oman tiedon ja taidon monipuolistaminen sekä ammatillinen kehittyminen antoivat näin mahdollisuuden oman työn kehittämiseksi. Tavoitteena on, että musiikkikasvatuskansion käyttäjälle hahmottuu teoriassa sekä käytännön esimerkein selkeä kuva musiikkikasvatustoiminnasta ja kynnys musiikin käyttämiseen aktiivisena työvälineenä päiväkodin varhaiskasvatuksessa olisi matalampi.

Opinnäytetyöni kirjallisen osion alussa avaan käsitteitä päivähoidosta ja varhaiskasvatuksesta sekä päivähoidon musiikkikasvatuksesta. Myöhemmässä vaiheessa käsittelen lapsen kehitystä ikävaiheittain ja yhdistän tämän musiikkikasvatustoimintaan päiväkodissa. Lopussa olen esitellyt tuotokseni, musiikkikasvatuskansion, yksityiskohtaisesti.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Opinnäytetyöni on musiikkikasvatuskansio päiväkodin 3-5 – vuotiaiden lasten musiikkikasvatuksen tukena. Musiikkikasvatuskansio koostuu teoriaosuudesta, joka syventää tietoa ja luo uusia mahdollisuuksia musiikin käyttöön päivähoidossa työskenteleville kasvattajille. Musiikkikasvatuskansio sisältää erilaisia valmiita esimerkkejä käyttösuunnitelmiksi, jolloin kynnys musiikin menetelmien käyttämiseen on matalampi. Tavoitteena on luoda rohkeutta kasvattajalle tarttua musiikin toiminnallisiin menetelmiin, vaikka tuntisikin ettei musiikki ole vahva osa-alue omassa työssä.

Musiikkikasvatuskansio on koottu 3-5 – vuotiaiden lasten musiikkikasvatusta ajatellen sen vuoksi, että työskentelen tämän ikäisten lasten kokopäiväryhmässä ja musiikkikasvatuskansiota voi hyödyntää näin ollen käytännössä. Työni rajaamiseksi musiikkikasvatuskansiossa ei ole käsitelty erillisenä erityislasten musiikkikasvatusta, mutta musiikkikasvatuskansion menetelmät ovat sovellettavissa ja laajennettavissa, jolloin siihen voi lisätä myös erityislapsille sovellettua musiikkikasvatustoimintaa. Musiikkikasvatuskansiota voi käyttää myös erityislasten musiikkikasvatuksessa sellaisenaan, mutta tarpeen vaatiessa soveltaminen on tärkeää.

2.1 Päivähoito ja varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen juuret ulotetaan tavallisesti Friedrich Fröbelin (1782-1852) kasvatustilfilosofiaan ja lastentarha-aatteeseen. Teoreettisen perustan varhaiskasvatukselle loi kuitenkin J. A. Comenius 1600-luvulla. Käsitteenä varhaiskasvatus (Early Childhood Education) otettiin Suomessa käyttöön vasta 1970-luvun alussa. (Karila – Kinos – Virtanen 2001: 13.)

Päivähoidon ja sen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu yhteiskunnallisiin linjauksiin, lakeihin ja asetuksiin. Valtakunnallisesti toiminnan sisältöä ohjaavat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Esiopetussuunnitelman perusteet (Helsingin kaupunki 2008). Suomessa julkisesti organisoitu varhaiskasvatus on saanut muotonsa päivähoidon kontekstissa (Karila et al. 2001: 14.) Se näyttäytyy pienten lasten elämänpiireissä tapahtuvana kasvatuksellisena vuorovaikutuksena, jonka tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatus yhteiskunnan järjestämänä koostuu hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Se on

suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa lapsen omaehtoisella toiminnalla on keskeinen merkitys. Varhaiskasvatuksen ensisijaisena tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kun lapsi voi hyvin, hänellä on mahdollisimman hyvät kasvun, oppimisen ja kehittymisen edellytykset. Hän nauttii yhdessäolosta lasten ja kasvattajien yhteisössä, sekä kokee iloa ja toimimisen vapautta kiireettömässä ja turvallisessa ilmapiirissä. Lapsi on kiinnostunut ympäristöstään, ja hän voi suunnata energiansa leikkiin, oppimiseen ja arjen toimiin itselleen sopivin haastein (Stakes 2005: 11.) Opinnäytetyössäni varhaiskasvatus näyttäytyy päivähoidon osa-alueella. Varhaiskasvatuksen sisältöön kuuluva musiikkikasvatuksen osa-alue on opinnäytetyöni näkökulma.

2.2 Musiikkikasvatus päiväkodissa

Päiväkodin musiikkikasvatusta ajatellen musiikillisten taitojen ja tietojen kehittämisen lisäksi musiikkikasvatus vaikuttaa yksilön koko persoonallisuuden muotoutumiseen. Musiikkikasvatus on elämänikäinen prosessi, johon vaikuttaa vahvasti lapsen ensimmäiset musiikilliset virikkeet ja kokemukset. Ensisijaisesti musiikkikasvatuksessa on tarkoitus herättää rakkaus musiikkiin. Lapsille soveltuvia toimintatapoja käyttämällä edistetään oppimista ja kasvamista musiikin avulla (Hongisto-Åberg – Lindeberg-Piironen – Mäkinen. 2001: 9.)

Aito välittäminen siitä mitä teemme on erityisen tärkeää niin musiikkikasvatuksessa kuin muussakin kasvatuksessa. Lapset vaistoavat usein paremmin sen, mitä emme sano, kuin sen mitä sanomme. Jos tavoitteenamme on kasvattaa lapsista itseään ilmaisevia, kuuntelutaitoisia ja sosiaalisia yksilöitä, meidän on itse annettava siihen sopiva malli. Se, että lapsi kuuntelee, mitä sinulla on sanottavaa, edellyttää sitä, että sinä vuorollasi kuuntelet häntä. Todellinen kuunteleminen merkitsee vilpittömää välittämistä – empatian avainta (Hongisto-Åberg et al. 2001: 17.)

Stakesin kokoaman valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti kasvattajayhteisön tulee mahdollistaa lapsen musiikillinen kokeminen ja ilmaiseminen kunnioittaen lapsen omia persoonallisia valintoja ja havaintoja. Kasvattajan tulee antaa tilaa, aikaa ja rauhaa lapsen omalle mielikuvitukselle ja luovuudelle. On tärkeää, että jokainen lapsi osallistuu musiikilliseen tapahtumaan omilla taidoillaan. Lapsen tulee saada toimia monipuolisesti musiikin eri osa-alueilla, kuten laulaa, soittaa, tanssia, sekä kuunnella musiikkia aktiivisesti. Kasvattajan tehtävänä on ohjata lasta teknisessä

osaamisessa ja harjoittelussa. Kasvattajan tavoitteena on myös löytää musiikkikasvatuksesta väline ihmisyyteen kasvamisessa ja kasvattamisessa. Luovat ideat ja ilo yhdessä tekemisestä ohjaavat kokonaisvaltaisten toiminnan prosessien toteutusta ja ajankäyttöä (Setälä 1995: 1; Stakes 2005: 24.)

Päiväkodissa musiikkituokiot järjestetään yleensä isoissa ryhmissä, joissa soitetaan, lauletaan ja tanssitaan yhdessä. Tämän tyyppinen musiikkitoiminta voidaan kuvata musiikkikasvatukseksi tai toiminnalliseksi musiikkiterapiaksi. Päivähoidon musiikkikasvatuksen tavoitteiksi voikin asettaa yhdessä tekemisen ja oppimisen sekä keskittymisen harjoittamisen. Tarkoituksena on antaa lapselle ilon kokemuksia, herättää lapsen kiinnostus musiikkiin sekä tukea lapsen positiivisen minäkuvan kehitystä ja tunne-elämää. Musiikkitoimintaa voidaan päiväkodissa toteuttaa myös pienemmissä ryhmissä. Tällöin toiminta on yksilöllisempää ja näin ollen on mahdollisuus tukea syvemmin lapsen tunnemaailmaa. Lapsen on helpompi käsitellä omia tunteita ja ajatuksiaan, eikä hän samaistu toisten lasten ajatuksiin (Vilén et al. 2002: 224-225.)

Musiikkituokioihin voi liittää esimerkiksi piirtämistä tai maalaamista, koska pienen lapsen on vaikea sanallisesti kertoa tunteistaan. Kasvattaja voi opettaa lapselle myös soittamista ja siihen liittyviä taitoja ja on myös tärkeää, että lapsi saa itse tuottaa vapaasti omaa sävellystään. Soittamisen lopuksi lapselta voi kysyä, mistä laulu kertoi. Musiikkituokion tavoitteena voi olla tunnekokemusten synnyttäminen, tunne-elämän laajentaminen tai muistin parantaminen. Tavoitteet rakennetaan aina yksilökohtaisesti tai lapsiryhmää vastaaviksi (Vilén et al. 2002: 224-225.)

Musiikkikasvatus ja musiikkituokiot on vain pieni osa lapsen päivittäistä maailmaa, mutta sillä saattaa olla arvaamattoman suuri vaikutus lapsen koko persoonallisuuden kehitykseen. Kasvattajan ja lasten välinen yhteistyö ja keskinäinen ymmärtämys luovat turvallisuutta, jonka lapset aistivat ympäröivästä ilmapiiristä. On myös tärkeää, että vanhemmat ovat selvillä siitä, mitä musiikkituokioiden kuluessa tapahtuu ja mihin uusiin tilanteisiin lapsi joutuu (Hongisto-Åberg et al. 2001: 179-181.)

Musiikki on aina vuorovaikutusta, johon kasvattaja ja lapsi osallistuvat omalla tavallaan. Se on vuorovaikutussuhde, joka toimii lähes samojen sääntöjen mukaan kuin ihmissuhteetkin: varauksellisuus ja huononmuuden tunne rasittavat sitä, kun taas avoimuus ja hyväksyntä edistävät sen kehittymistä. Vuorovaikutus toisten ihmisten

kanssa on lapselle tärkeää. Tukemalla vuorovaikutusta tuetaan myös lapsen kielellistä kehitystä. Lapsen on tärkeä tuntea, että yhteys toisiin lapsiin ja kasvattajiin on tavoiteltava asia (Siiskonen – Aro – Ahonen – Ketonen 2003: 176.) Musiikkitoiminnassa lapset toimivat sekä keskenään että kasvattajan kanssa musiikin luodessa vuorovaikutuksen kehykset. Mikäli vuorovaikutussuhde kasvattajan ja lapsen välillä muodostuu positiiviseksi, on todennäköistä, että lapsi viihtyy myöhemmin oman musiikkiharrastuksensa parissa. Musiikillinen kommunikointi vaikuttaa myönteisesti myös ihmissuhdetaitoihin (Hongisto-Åberg et al. 2001: 17-18.) On muistettava, että jokainen lapsi on yksilö. Yleissäännöt ovat pohjana. Jokainen lapsen ja kasvattajan tai lasten välinen tilanne on vuorovaikutusta. Kasvattajan tulee huomioida, miltä lapsesta tuntuu vaikealla hetkellä, ymmärtää, miltä kehitystasolta lapsi tajuaa erilaisia tilanteita, mikä on lapsen tausta; aikaisemmat kokemukset vaikuttavat aina myöhempisiin hetkiin (Alho – Hautsalo – Perkiö 2002: 132.)

On tärkeää, että kasvattajalla on oma kasvatuksellinen näkemyksensä. Se tarkoittaa ennen kaikkea suhtautumistapaa, jonka peruspiirteenä on lapsen ainutkertaisuuden kunnioittaminen (Hongisto-Åberg et al. 2001: 9). Musiikkitoiminnassa lapselle tarjotaan monipuolisia musiikillisiä elämyksiä kuuntelemalla ja itse tuottamalla musiikkia. Tästä lapsi saa ilon ja onnistumisen kokemuksia. Kasvattajalle on rikkaus saada olla mukana niissä onnistumisen elämyksissä, joita lapsi kokee omasta osaamisestaan. Lapsi oppii nauttimaan musiikista sekä tuottamaan erilaisia ääniä omalla kehollaan, ns. kehonsoittimilla. Musiikkia on mahdollista tuottaa myös erilaisilla rytmi- ja melodiasoittimilla (Alho et al 2002: 5.) Päiväkodin musiikkikasvatuksessa opetellaan laulamaan erilaisia lastenlauluja, leikkimään laululeikkejä sekä kuuntelemaan erilaista musiikkia. Tutustutaan ja opetellaan löytämään musiikista eri elementtejä. Musiikkiin voidaan yhdistää myös muun muassa liikunta ja kuvallinen ilmaisu (Vartiokujan päiväkodin oppimis- ja opetussuunnitelma 2008.) Musiikkikasvatuskansioon on sisällytetty lauluja ja laululeikkejä, jotta musiikin eri elementtejä olisi mahdollisuus käyttää monipuolisesti päiväkodin musiikkitoiminnassa.

Kasvattajalle lasten musiikkikasvatus antaa jatkuvasti haasteita niin omien musiikillisten asenteiden tarkistamiseen kuin lapsituntemuksen laajentamiseenkin. Opettaminen yhden tietyn metodin avulla ei välttämättä riitä, vaan musiikkikasvatuksessa tarvitaan laaja-alaista, utelistakin otetta ja jatkuvaa tiedon hankintaa sekä omien kasvatusnäkemysten ja arvojen punnitsemista. Lasten kanssa

toimittaessa on toki otettava huomioon ikään liittyvä yleinen kehitys, mutta musiikilliset valmiudet kehittyvät yksilöllisesti omassa aikataulussaan. Samalla lapsella saattaa olla eritasoisia taitoja musiikin eri alueilla, joten toiminta pitää sovittaa näitä taitoja vastaaviksi. Tämän asian tiedostaminen vaikuttaa osaltaan käytännön musiikkitoimintaan ja sen suunnitteluun (Hongisto-Åberg et al. 2001: 9.) Musiikkikasvatuskansio on jaettu osiin ikätasojen mukaisesti, joka helpottaa osaltaan musiikkitoiminnan suunnittelua ja toteuttamista. Osiot on jaoteltu 3-4 – vuotiaiden, 4-5 – vuotiaiden sekä yleiseen käytännön osioon. Jaottelu tekee musiikkikasvatuskansioon käytöstä selkeän ja siitä on helppo löytää tarvitsemansa ikä- ja kehitystasoon sopiva materiaali.

Kasvattajan on ajoittain tarkistettava toimintansa suuntaa suhteessa niihin tavoitteisiin, joita asetetaan musiikkikasvatukselle. Niitä ovat lapsen persoonallisuuden kehittymiseen liittyvät tavoitteet ja musiikilliset tavoitteet. Jotta musiikkikasvatus voidaan suunnitella ja toteuttaa lapsen tarpeita ajatellen, on tunnettava lapsen yleinen kehitystaso ja siihen perustuva musiikillinen kehitys (Hongisto-Åberg et al. 2001: 9.) Musiikkitoiminnan ei tarvitse kuitenkaan aina näyttäytyä suunnitelmallisena, vaan spontaani musiikkitoiminta antaa lasten luovuudelle mahdollisuuksia ja lisää tilaa. Lasten on mahdollisuus improvisoida niin soittaen, laulaen kuin tanssienkin. Musiikkitoimintaa voi järjestää spontaanisti myös siksi, että juuri sillä hetkellä on hauskaa. Tällaiselle spontaanille musiikkitoiminnalle on kasvattajan annettava riittävästi mahdollisuuksia.

2.3 Työn näkökulma

Musiikkitoiminta päiväkodissa on yleensä suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Päiväkodissa musiikkitoimintaa ohjaavat kasvattajat. Tarkastelen opinnäytetyössäni päiväkodin musiikkikasvatustoimintaa kasvattajan näkökulmasta. Varhaiskasvatuksessa henkilöstö muodostaa moniammatillisen kasvattajayhteisön, jonka toiminta pohjautuu yhteiskunnan määrittelemiin arvoihin ja toimintatapoihin. Kasvattajan työssä on tärkeää tiedostaa oma kasvattajuus ja sen taustalla olevat arvot ja eettiset periaatteet. Oman työn pohtiminen ja arviointi auttavat kasvattajaa toimimaan tietoisesti eettisesti ja ammatillisesti kestävien toimintaperiaatteiden mukaisesti. Sitoutuneisuus, herkkyyys ja kyky reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin ovat tärkeitä seikkoja, joita kasvattajalta edellytetään. Kasvattajat mahdollistavat aikuisen ja lapsen

yhteisössä hyvän ilmapiirin, jossa lapset kokevat yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Kasvattajan tehtävänä on suunnitella toimintaa ja rakentaa ympäristö, jossa näkyvät sekä lapsille ominaisin tapa toimia että sisällölliset orientaatiot. Orientaatiot muodostuvat perusolemukseltaan toisistaan eroavista suuntautumis- ja suhtautumistavoista ilmiöihin ja asioihin. Orientaation käsitteellä korostetaan sitä, että tarkoituksena ei ole oppiaineiden sisältöjen opiskelu vaan sellaisten välineiden ja valmiuksien hankinnan aloittaminen, joiden avulla lapsi vähitellen pystyy perehtymään, ymmärtämään ja kokemaan ympäröivän maailman monimuotoisia ilmiöitä (Stakes 2005.)

Opinnäytetyössäni musiikkikasvatuskansio on rakennettu kasvattajan musiikkikasvatuksen suunnitelmien ja toteuttamisen tueksi. Tällöin kasvattajayhteisö on se, joka mahdollistaa lapsen musiikillisten elämysten kokemisen kunnioittaen lapsen persoonallisia valintoja ja havaintoja. Kasvattajan tulee antaa tilaa, aikaa ja rauhaa lapsen omalle mielikuvitukselle ja luovuudelle. Luovat ideat ja ilo yhdessä tekemisestä ohjaavat kokonaisvaltaisten toiminnan prosessien toteutusta ja ajankäyttöä. Lapsella tulee olla mahdollisuus toimia monipuolisesti musiikin eri alueilla (Stakes 2005: 24.)

Musiikkikasvatustoiminnan tavoitteet ja toiminta laaditaan aina ottaen huomioon lapsen/lapsiryhmän yksilölliset kehitystarpeet. Laki lasten päivähoidosta sanoo, että päiväkodin tulee tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä yhdessä vanhempien kanssa (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36). Musiikkikasvatus on yksi osa tätä tukemista. Päiväkodissa voi ja tulee yhdistää musiikkia kaikkeen tekemiseen ja toimintaan. Päivittäiset hyräilyt, lauleskelut ja leikit tuovat iloa arkeen ja usein helpottavatkin sitä (Ranta-Meyer – Kaikkonen 1998: 49.) Jokainen voi musisoida lasten kanssa. Lapsi nauttii yhdessäolosta, lauluista ja leikeistä, omasta äänestään ja lähellä olevien ihmisten äänistä. Päiväkodin arkisissa perushoitotilanteissakin kasvattajan on mahdollisuus tuoda lämpöä ja läheisyyttä käyttämällä omaa ääntään, loruja ja lauluja (Alho et al 2002: 6.)

Musiikkikasvatukselliset aktiviteetit alkavat jo lapsen aloittaessa päivähoidon yleisesti alle 3-vuotiaana. Musiikkikasvatuksellinen toiminta on jo tällöin tärkeää. Musiikkitoiminnan ollessa monipuolista, se tukee lapsen kokonaiskehitystä mitä parhaiten: paljon loruja ja helppoja lauluja, jotka edistävät puheen kehitystä, sylileikkejä, köröttelyjä, koskettelu- ja kontaktileikkejä, keinutteluja, hypittämistä, nosteluja eli runsaasti liikeaistimuksia, jolloin lapsen koko hermosto kehittyy (Ranta-

Meyer – Kaikkonen 1998: 46-49.) Opinnäytetyössäni keskityn 3-5 – vuotiaiden musiikkikasvatukseen, mutta jo aiempi päiväkodissa järjestettävä musiikkikasvatustoiminta vaikuttaa vahvasti edellä mainitsemillani tavoilla. Myös päiväkodin musiikkikasvatusta edeltävän vauvamuskarin vaikutus näkyy vahvasti monen lapsen kehityksessä. Vauvaiän musiikilliset kokemukset ja virikkeet vaikuttavat lapsen oppimiseen sekä herättävät mielenkiinnon ja ilon musiikilliseen prosessiin, joka toimii koko elämän ajan.

3 LAPSEN KEHITYS ERI IKÄVAIHEISSA

Lapsi kehittyy luonnostaan. Hän ihmettelee, tutkii ja liikkuu aktiivisesti. Jokainen lapsi on erilainen ja jokainen oppii eri tavalla. Toiset oppivat kuulon perusteella toiset taas näkemisen perusteella, osa liikkeeseen perustuvalla oppimistavalla ja osa taas tuntoon perustuen. Piaget korostaa lapsen aktiivisuutta sekä kypsymistä. Hän näkee lapsen itsensä tutkijana, joka oppii toimiessaan erityisesti fyysisen ympäristönsä kanssa. Piaget osoittaa myös, että vuorovaikutus toisten lasten kanssa johtaa kognitiivisiin muutoksiin lapsen moraalikäsitelyssä. Tässä mielessä toisilla lapsilla on Piagetin mukaan merkitystä lapsen kehitykselle (Karila – Kinos – Virtanen 2001: 162.)

Taiteelliset peruskokemukset syntyvät musiikillista, kuvallista, tanssillista ja draamallista toimintaa, kädentaitoja sekä kirjallisuutta vaalivassa lapsen kasvuympäristössä. Taiteessa lapsen on mahdollisuus kokea mielikuvitusmaailma, jossa kaikki on mahdollista ja leikisti totta. Lapsi nauttii taiteesta, taidoista ja ilmaisusta sekä tehdessään yksin että osallistuessaan erilaisiin tuotoksiin yhdessä muiden kanssa. Taiteellisen kokemisen ja tekemisen kautta lapsi kehittyy yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Varhaislapsuudessa saatujen taiteellisten peruskokemusten varaan rakentuvat lapsen myöhemmät taidemieltymykset ja valinnat sekä hänen kulttuuriset arvostuksensa (Stakes 2005: 23-24.) Opinnäytetyöni käsittelee musiikkikasvatusta taiteen yhtenä lapsen kehitystä edistävänä osa-alueena varhaiskasvatuksessa, jota toteutetaan päiväkotimaailmassa.

3.1 Kognitiivinen kehitys

Lapsen ollessa 3-4 – vuoden ikäinen hänen tiedollinen varastonsa on jo karttunut jonkin verran, ja lapsi kartuttaa tietovarastoaan jo olemassa olevan tietämyksensä pohjalta. Jean Piagetin mukaan lapsen kognitiivinen eli kehitys on jatkuvaa vuorovaikutusta lapsen oman toiminnan ja häntä ympäröivän todellisuuden välillä. Piaget osoittaa, että älykkyys ja ajattelu ovat kulttuurissamme itseisarvoja. Piaget painottaa kaikissa kirjoituksissaan lapsen oman toiminnan tärkeyttä tämän kehitykselle. Piagetin teorian mukaan ajattelun kehitys etenee vaiheittain, ajattelun muuttuessa laadullisesti siirryttäessä vaiheesta toiseen. Kaikilla yksilöillä kehitysvaiheet etenevät samassa järjestyksessä, kuitenkin yksilöllisellä nopeudella. Kehitysvaiheiden välillä ei ole olemassa jyrkkiä rajoja. Kehitys edellyttää sekä lapsen omaa aktiivista toimintaa että kokemuksia ympäristöstä. Tieto ei ole kopiota ympäristöstä (Piaget 1988: 7-12.)

Vastausten löytäminen lapsen miksi- ja miten-kysymyksiin on oleellista. Lasta kiinnostaa pitkälti luontoon tutustuminen, vuodenaajat, yhteiskunta ja ihmisten toiminta. Myös aika- ja tilakäsitteet, kuten tänään – huomenna, täällä – tuolla, ylhäällä – alhaalla, lähellä – kaukana, alkavat muotoutua selkeämmäksi. Lapsi oppii tällöin myös seuraamaan vuorokaudenaikojen rytmiä. Muotojen ja värien nimitykset, tunnistaminen ja niiden erottaminen toisistaan tulee lapselle tutummaksi. Päiväkodin musiikkikasvatuksessa musiikin eri muodot ovat merkittävä osa lapsen emotionaalista, taidollista ja tiedollista kehitystä. 3-5 – vuotiaiden lasten jo karttunutta tietovarastoa voi monipuolisesti hyödyntää musiikkituokioilla. Muun muassa aika- ja tilakäsitteet, vuorokauden rytmit sekä muodot ja värit ovat oivia lapsen tiedollista kehitystä edistäviä osa-alueita tuokiota suunniteltaessa ja toteutettaessa (Hongisto-Åberg et al. 2001: 46.)

3.2 Sosioemotionaalinen kehitys

Hyvät sosiaaliset taidot edellyttävät tietoa ihmisistä ja heidän toiminnastaan sekä kykyä soveltaa tätä tietoa erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin ja sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseen. Sosiaalisesti sujuvan ja suotavan toiminnan onnistumiseksi lapsella on oltava tietoa ja ymmärrystä sosiaalisista tilanteista ja ihmisten toiminnasta sekä kykyä tehdä oikeanlaisia havaintoja ja tulkintoja. Sosiaaliset tilanteet ovat luonteeltaan vastavuoroisia: sosiaaliset taidot sisältävät sekä aloitteellisuutta että kykyä vastata toisten tekemiin aloitteisiin suotavalla tavalla. Näissä monimutkaisissa tapahtumasarjoissa vaikuttavat myös lapsen sosiaalinen minäkuva ja hänen asemansa

ryhmässä. Harjoitettaessa lapsen taitoja on tavoitteet asetettava lapsen iän, aiempien taitojen ja muiden kykyjen mukaisesti. Aron mukaan sosiaaliset taidot ovat oppimisen ja kehityksen tulosta. Niiden kehittymisen lähtökohtana ovat muun muassa lapsen varhaiset vuorovaikutus- ja tunnekokemukset läheisten ihmisten kanssa. Leikki on lasten luontainen tapa harjoitella vuorovaikutustaitoja ja -tapoja. Se tarjoaa lapselle mahdollisuuden harjoitella rooleja, saada palautetta sekä tarkkailla, miten muut toimivat ja ilmaisevat aikomuksiaan, toiveitaan ja tunteitaan (Siiskonen et al. 2003: 254-255.)

3-4 – vuotias lapsi elää valinnan ja tahtomisen opettelun vaihetta. Lapsi tarvitsee omaan elämäänsä paljon valintatilanteita, joissa hän onnistuu. Tämä vaikuttaa lapsen emotionaaliseen eli tunne-elämän kehittymiseen. Suurissa asioissa – oikean ja väärän erottamisessa, pahanteon selvittelyssä tai eettisesti tärkeissä asioissa – tulee kasvattajan olla lapsen turva. Yhtenä päämääränä on ihmisen kokonaisuuden tajuaminen. Lapsi oppii omia tunteitaan ja oppii arvostamaan muita (Alho et al. 2002: 131-132.)

Päiväkodin käytännön työssä kasvattajat edistävät, tukevat sekä seuraavat lapsen sosioemotionaalisia valmiuksia ja niiden kehittymistä. Lapsille luodaan sellainen kasvuympäristö, jossa lapsi on aktiivisessa roolissa oppimisessaan. Sosioemotionaaliset valmiudet ovat erittäin tärkeä taito elämää varten. Näitä vahvuuksia tukemalla pyritään ennaltaehkäisemään tällä alueella mahdollisesti esiintyviä vaikeuksia. Päiväkotiryhmässä lapset harjoittelevat sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja, josta kasvattajat kantavat vastuun kannustamalla ja rohkaisemalla. Taitoja harjoitellaan muun muassa seuraavilla keinoilla: ottamalla toiset huomioon, noudattamaan yhteisiä sääntöjä, hyväksymään itsensä sekä toiset, ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavalla tavalla, käsittelemään pettymyksiä ja hillitsemään omaa käyttäytymistään, selviytymään oma-aloitteisesti ja itsenäisesti sekä käyttäytymään erilaisissa tilanteissa niiden vaatimalla tavalla (Helsingin kaupunki 2007.)

Yhdessä musisoiminen tukee lapsen sosiaalista kehitystä, auttaa lasta kuuntelemaan muita ja kokemaan oman paikkansa ryhmässä. Erityisesti pienten lasten musiikkikasvatuksessa toiminta tulisi olla hyväksyvää, lempeää ja leikinomaista. Lasten kohdalla musiikkikasvatuksen tulisi pyrkiä tukemaan persoonallisuuden ja itseilmaisun kehitystä kuin pyrkiä kasvattamaan lapsista pikku muusikoita aikuisten ehdoilla. Lapsille tulee antaa tilaa omaehtoiseen musisointiin ja improvisointiin kaikin musiikin näyttäytymin keinoin; soittamalla, laulamalla tai tanssimalla (Ranta-Meyer – Kaikkonen

1998: 84.) Tanssi on ihmisen alkuperäisin ilmaisukeino. Tanssi koskettaa lapsessa sekä fyysistä että psyykkistä puolta ja tarjoaa monipuolisen tavan inhimilliseen kasvuun. Lasta tulee kuitenkin kuunnella musiikkitoimintaa toteutettaessa. Lapsi toistaa mielellään samaa asiaa. Saman lorun tai laulun kanssa voi tehdä monenlaisia asioita: liikkua, leikkiä, taputella, katsella kuvia, tanssia. Kasvattaja pystyy parhaiten välittämään elämyksiä niillä lauluilla, joista itse pitää (Alho et al. 2002: 6, 96.)

3.3 Motorinen kehitys

Motoriikalla on yhteyttä lapsen kehitykseen. Motoriikka on aivotoimintaa ja kytkeytyy havaintotoimintoihin. Motoriikalla ja motorisella kehityksellä on monia yhteyksiä puheen ja kielen kehittymiseen (Siiskonen et al. 2003: 220.) Tällöin voikin todeta, että liike ja liikkuminen ovat oiva lähestymistapa myös musiikkiin ja lapsen kehityksen edistämiseen. Motorinen kehitys sisältää karkean motoriikan (suuret lihakset, kävely, juoksu) ja hienomotoriikan (käden taitojen) kehityksen. Lapsen liikesuoritukset kehittyvät kasvun, kypsymisen ja oppimisen yhteisvaikutuksesta. Karkea motoriikka mahdollistaa asentojen tasapainokontrollin. Hienomotoriikka puolestaan mahdollistaa liikkeiden tarkkuuden ja joustavuuden. Karkeamotoriset harjoitukset ovat pohjana hienomotorisille toiminnoille ja ajattelun kehittymiselle. Eri aistien yhdistäminen rikastuttaa ja monipuolistaa musiikkitoimintaa ja eheyttää myös kokemukset lapsen mielessä. Tämä muodostaa myös pohjaa persoonallisuuden myöhemmälle kehitykselle. Musisoimisen kautta lapsi voi harjoituttaa kehonhallintaansa tapahtumassa, joka toimii kanavana ruuminkielen ja ulkomaailman välillä. Onnistumisen tunteet vaikuttaa myönteisesti lapsen kehittyvään itsetuntoon (Ranta-Meyer – Kaikkonen 1998: 47.)

Kasvattajan tulee valmistaa lasta omaehtoiseen liikkumiseen. Kun lapsi oppii hytkyttelemään ja liikuttelemaan itseään rytmikkäästi, kanavat puheen kehittymisellekin ovat avoinna. Omaehtoinen liikkuminen on perustana myös sosiaalisten kontaktien luomiselle (Alho et al. 2002: 48.) Hollen mukaan noin neljän vuoden ikäinen lapsi käyttää puheessaan pitkiä lauseita ja jos hänen elinympäristössään on runsaasti ärsykeitä, hänen sanavarastonsa kasvaa huomattavasti. Lapsi ei aina kysele pelkästään saadakseen selkoa asioista vaan myös saadakseen yhteyden toisiin ihmisiin ja harjaantuakseen puhumisessa. Holle kirjoittaa, että kielen oppimisen myötä lapsi kypsyy havaitsemaan puheen sävelkorkeuden, melodian, voimakkuuden sekä rytmin. Mutta ennen kuin lapsi hallitsee vaihtelevan ja vivahteikkaan puhutavan, hänen

kuuloaistimuksensa, hengityksensä ja puhe-elimistönsä liikkeiden kesken täytyy vallita hyvä koordinaatio (Holle 1981: 90.)

4 LAPSEN MUSIIKILLINEN KEHITYS ERI IKÄVAIHEISSA

Musiikkitoiminnan suunnittelun ja käytännön työn perusta muodostuu lapsen kehitysvaiheiden tuntemisesta. Lapsen ikä ja kehitystaso eivät kuitenkaan välttämättä vastaa toisiaan, vaan jokainen lapsi kasvaa ja kehittyy yksilöllisesti, oman aikataulunsa ja edellytystensä mukaisesti. Käsittelen tässä lapsen musiikillista kehitystä. Tarkastelen lasten musiikkikasvatusta eri ikätasot huomioon ottaen ja lähestyn musiikkiin kasvamista erilaisista työtavoista käsin. Tuon esille lasten musiikillisen kehityksen pääpiirteitä ja musiikkikasvatuksen tavoitteita. Koska lapsen tiedolliset ja taidolliset valmiudet kehittyvät hyvin yksilöllisesti, voidaan musiikillisestakin kehittymisestä antaa vain yleisiä kuvauksia, joita tulee soveltaa käytäntöön valikoiden (Hongisto-Åberg et al. 2001: 38.)

4.1 Lapsen neljäs ikävuosi (3-4 vuotta)

Lapsen toiminta ja kehitys on hyvin kokonaisvaltaista ja yksilöllistä. Eri toiminnot tukevat toisiaan. Tietyllä osa-alueella lapsi saattaa toimia huomattavasti kypsemmin kuin jonkin muun suorituksen perusteella voisi kuvitella. Tässä lapsen musiikillista kehittymistä lähestytään eri työtapojen kautta (Hongisto-Åberg et al. 2001: 72.)

Lapsen ollessa 3-4 – vuotias hänen melodiatajunsu ja kielen intonaatio eli puheessa olevan äänenkorkeuden vaihtelun taju sekä puheilmaisussa että laulamissa kehittyvät. Lapsen kyky tuottaa ja hallita omaa ääntä kasvaa muun kehityksen myötä. Lapsi oppii myös vähitellen hahmottamaan laulujen melodisia piirteitä ja musiikillisia muotoja. Tällöin kuitenkin laulujen tulee olla vielä selkeärakenteisia ja –rytmisiä. Lapselle on tärkeä luoda sellaista musiikillista toimintaa, jossa lapsi saa omakohtaisia esteettisiä kokemuksia ja sosiaalisia elämyksiä yhdessä laulamissa. Tällöin kaikki saavat vaikuttaa onnistumiseen. Sopivaa laulumateriaalia lasten kanssa laulettavaksi on helpot, sanoitukseltaan yksinkertaiset peruslaulut, joita kasvattaja voi itse improvisoida ryhmän tarpeita vastaaviksi (Hongisto-Åberg et al. 2001: 72.)

Kasvattajan tehtävänä on rohkaista lasta oman äänen käyttöön, laulamalla luonnollisesti ja jännittämättä. Tutut ja yksinkertaiset laulut tukevat lapsen laulamisen onnistumista ja tätä kautta ilon ja onnistumisen kokemusten syntymistä. Aikuisen antama monipuolisen äänenkäytön malli, selkeys ja intonaatio vaikuttavat lapseen niin puheessa kuin laulamissakin. Lapsen korvan saama vaikutelma tukee laulamista. On tärkeää myös harjoittaa lasta kuuntelemaan omaa ääntään, jotta hän voisi tuottaa melodian oikein. Kasvattajan rooli innostajana ja motivoijana on kannustaa lasta improvisoimaan lauluja äänellään. Loruttelu edistää taas elävän puheintonaation ja selkeän artikulaation muodostumista (Hongisto-Åberg et al. 2001: 72.)

Soittaminen on musiikkikasvatuksen yksi työmuoto. Soittamisessa kehittyvät lapsen rytmi- ja sointiväritaju eli jokaisen soittimen luonteenomainen sointi. Musiikin ja laulun rytmisen rakenteen toteuttaminen soittaen edistää musiikin muodon hahmottamista sekä keskittymiskykyä. Soittaminen harjaannuttaa myös vahvasti motorisia valmiuksia ja koordinaatiota. Ryhmässä lapsi vähitellen mukautuu sosiaaliseen kanssakäymiseen, oman vuoron odottamiseen ja sääntöjen noudattamiseen. Soittamisen menetelmiin sisältyy muun muassa tutujen laulujen säestäminen soittimilla, kaikkien lasten mahdollisuus soittaa samaan aikaan, uusiin soittimiin tutustuminen sekä soittimien äänien vertaileminen toisiinsa (Hongisto-Åberg et al. 2001: 74.)

Lapsi eläytyy helposti musiikin tunnelmaan. Musiikin kuunteleminen on tärkeä musiikin toimintamuoto. Lapselle tulee luoda mahdollisuus musiikin kuuntelemiseen. Lapsi keskittyy kuuntelemaan helposti, jos aihe tai esitys kiinnostaa häntä. Motivaation ja innostuksen herättämiseksi ja ylläpitämiseksi kasvattajan tehtävänä on toimia tiennäyttäjänä tässä. Musiikkikasvatuksessa lapsen tulisi saada työstää kokemuksensa myös sanallisesti, liikunnallisesti tai kuvallisesti. Kuuntelemalla lapsi saa monipuolisia esteettisiä elämyksiä, kun musiikkiin yhdistetään jokin kehyskertomus, kuva tai liikuntaa (Hongisto-Åberg et al. 2001: 74.)

Musiikkiliikunta on musiikkikasvatukseen liittyvä muoto. Lapsen motoriikka kehittyy hänen vastatessaan kuulemiinsa musiikillisiin ärsykkeisiin. Kuuloelämykset herättävät tietyn mielikuvan liikkeestä, jonka lapsi toteuttaa valmiuksiensa perusteella. Kaikki ratkaisut ovat yhtä hyviä, jolloin kasvattajan tehtävänä on painottaa onnistumista lasten luomissa improvisoinneissaan. Musiikkiliikunnassa erilaiset musiikilliset muodot ja rakenteet hahmottuvat konkreettisesti yksinkertaisten liikuntasommitelmien kautta.

Lapsi oppii tuntemaan ja hallitsemaan kehoaan reagoimalla dynaamisiin muutoksiin ja tempon vaihteluihin musiikissa. Olennaisia musiikkiliikunnan muotoja varhaisiän musiikkikasvatukseen sisällytetään erilaisten liikkumismuotojen käyttäminen, jossa on mahdollisuus tutustua tilaan jossa liikutaan, äänen ja hiljaisuuden välisen eron kokeminen, piirileikkien opetteleminen sekä kehosoittimilla soittaminen (Hongisto-Åberg et al. 2001: 75.)

4.2 Lapsen viides ikävuosi (4-5 vuotta)

Lapsen ollessa 4-5 – vuotias musiikkitoiminnassa kertautuvat jatkuvasti aiemmin opitut asiat, työ- ja toimintatavat. Lapsen kielellinen kehitys mahdollistaa sanallisten ohjeiden ymmärtämisen. Hän toimii mielellään yhdessä kasvattajan ja ryhmän kanssa. Erityisen tärkeää lapselle on onnistumisen tunne. Kasvattajan on myös tärkeää antaa lapselle positiivista palautetta, jotta lapsi tietää onnistuneensa. Tämä kasvattaa lapsen itseluottamusta ja antaa rohkeutta tarttua uusiin musiikillisiin haasteisiin (Hongisto-Åberg et al. 2001: 75.)

Kasvattajan laulaessa lapsen kanssa erilaisia lastenlauluja ja laululeikkejä lapsi käyttää ääntään ennakkoluulottomasti ja luovasti sekä kykenee kontrolloimaan omaa laulamistaan luontevasti. Lauluvalikoima alkaa olla tässä vaiheessa monipuolisempi. On mahdollista opetella jokin laulu esimerkiksi vieraalla kielellä, mikäli sen sanat ovat helposti omaksuttavissa ja sisältö lapsen ymmärrettävissä. Monipuolisen lauluvalikoiman kautta lapsi tutustuu uusiin käsitteisiin ja laajentaa tietojaan muusta maailmasta ja eri kulttuureista. Lapsen sosiaalisuutta kehittävät yhdessä ja yksin laulaminen eri muotoineen. Myös lapsen sisäisen kuulemisen taitoja musiikillinen muisti harjaantuvat (Hongisto-Åberg et al. 2001: 76).

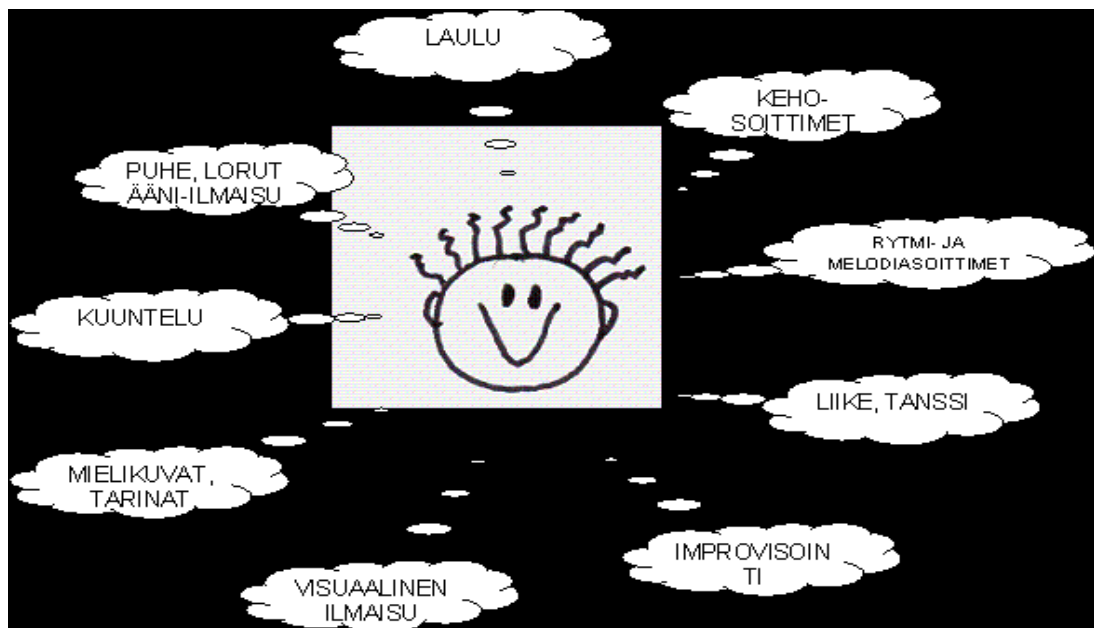
4-5 – vuotias lapsi osaa yleensä jo laulaa ryhmässä, ja hänen sanavarastonsa ja muistinsa ovat kehittyneet huomattavasti 3-vuotiaan tasosta. Lapsen lauluohjelmistoon tulee tässä vaiheessa tarjota paljon melodiatajua hiovia peruslauluja, joihin liittyy lystikkäitä, mielikuvitusta aktivoivia sanoituksia. Laulut voidaan ensin opetella rytmikkäinä loruina, esimerkiksi kaikulaulu-periaatetta käyttäen. 4-5 – vuotiaan lapsen soittaessa sointiväritaju ja musiikillinen muisti kehittyvät, hienomotoriikka ja koordinaatiokyky saavat harjoitusta. Lorutteluja ja laulujakin voidaan säestää alun alkaen myös keho-soittimilla. Hongisto-Åbergin mukaan musiikillisten elämysten

kautta lapsen mielikuvitus ja luova ilmaisukyky kehittyvät. Yhteisö ja omat soolo-osuudet edistävät lapsen sosiaalista kehittymistä ja itsenäisyyttä. Lapsi oppii hyväksymään yhteiset säännöt (Hongisto-Åberg et al. 2001: 76-79.) Honkanen painottaa tutkimuksessaan Miksi musiikkikasvatusta lapsen itsetuntemuksen kasvua ja tunteiden tutkimista. Honkanen mukaan jokaiselle lapselle tulee suoda mahdollisuus tehdä taiteellisia valintoja, luoda. Hänen mukaansa musiikkikasvatuksen ei tulisi keskittyä esimerkiksi esiintymisiin, joita kasvattaja ohjaa ja johtaa, koska tällöin kasvattaja tekee luovat päätökset (Honkanen 2001: 91.)

Musiikkiliikunta vahvistaa lapsen motoriikkaa ja koordinaatiota. Musiikkisadut ja oma improvisointi sekä kuunteluelämykset ruokkivat lapsen mielikuvitusta ja luovaa keksintää. Kuunteluelämykset monipuolistuvat ja lapsi kokee ne tässä vaiheessa esteettisesti herkistävänä kokonaisuuksina. Musiikin kuuntelu muodostuu prosessiksi, ei vain itsetarkoitukseksi; se herättää ajatuksia, mielikuvia ja tunteita, jotka jäsenyvät jo olemassa olevaan tietoon ja kokemukseen. Myös keskittymiskyky harjaantuu (Hongisto-Åberg et al. 2001: 79-80.)

4.3 Musiikkikasvatustoiminnan prosessipyörä

Musiikkikasvatustoiminnan monipuolisuutta voidaan kuvata seuraavalla Jean F. Wilmouthin laatimalla prosessipyörällä:

KUVIO 1. Prosessipyörä.

Amerikkalainen musiikkikasvattaja Jean F. Wilmouth esitteli kehittelemänsä ”prosessipyörän” idean vuonna 1986 (KUVIO 1). Se kuvaa alunperin lähinnä Orff-pedagogiikan monipuolisia työskentelytapoja, mutta toimii musiikkikasvatuksen pohjana päivähoiton työssä. Orff-pedagogiikalla tarkoitetaan lapsilähtöistä musiikkikasvatusta, jonka avainajatuksena on lapsella vielä tallella olevan musiikin, liikkeen ja puheen luonnollisen yhteyden säilyttäminen ja kehittäminen. Opetuksen lähtökohtana on improvisaatio ja yksinkertaistenkin elementtien pohjalla mielikuvituksen leikki. Orff-pedagogiikan ydinasioita ovat musiikin ja tanssin integraatio, luovuuden ja ryhmän tärkeyden painottaminen sekä tanssin improvisatorisuus eli esityksen luominen juuri esittämishetkellä (Hongisto-Åberg et al. 2001: 197.)

Spontaaneissa leikeissään lapset ovat kokonaisvaltaisesti tekemisissä rytmisen liikkeen, lorujen ja laulujen kanssa. Musiikillisen ymmärryksen kasvu on tulosta niistä leikeistä ja kokeiluista, joita lapset käyvät läpi tutustuessaan musiikin elementteihin omassa kasvuympäristössään. Lapsille suunnatussa musiikkikasvatuksessa, on painopiste suunnattava enemmän kasvun ja kasvatuksen prosessiin kuin pelkästään esitysten, yksittäisten suoritusten tai näytteiden valmistamiseen. Musiikkitoiminnassa oppimisen prosessi pohjautuu musiikkikasvatustoiminnan tavoitteille, suunnittelulle ja toteuttamiselle. Prosessille on ominaista se, etteivät sen enempää kasvattaja kuin lapsikaan voi ennalta tietää, millainen siitä muodostuu. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että toiminta olisi päämäärätöntä ajelehtimista, vaan toiminnalla on selvä tavoite. Prosessi muotoutuu matkan varrella kasvattajan ja lasten keskinäisen luottamuksen, toisiltaan oppimisen ja tasa-arvoisen vuorovaikutuksen tuloksena. Kasvattajan on havainnoitava lapsia herkästi ja annettava heidän viipyä prosessin eri vaiheissa ja kulkea etsimisen edellyttämät tiet kuoppineen ja mutkineen oman kiinnostuksensa mukaisesti. Musiikin toteuttamiselle kiireettömyys ja riemukkuus ovat erittäin tärkeitä. Kasvattajan tehtävänä on toimia yhdessä tekemisen innoittajana ja johdattavana tiennäyttäjänä. Jokaisen tulee saada osallistua musiikkitoimintaan omilla taidoillaan. Sen sijaan, että lasta opetettaisiin ainoastaan toistamaan valmiita rakenteita tai muotoja on hänessä pyrittävä kasvattamaan kykyä ymmärtää ja tuottaa kehityskelpoisia persoonallisia musiikillisiä ideoita. Näitä ideoita voi työstää käyttämällä erilaisia työtapoja musisoiminnin, tanssin ja ääni-ilmaisun lisäksi (Setälä 1995: 1.)

Lapsi löytää tien taiteen ja taideilmaisun ymmärtämiseen oppiessaan musiikin ”peruspalikoiden” eli elementtien olemuksen eri työtapojen avulla kokeilemalla. Kokeilu (etsiminen ja löytäminen) kuuluu oppimistapaan, jossa improvisaatio on työtapana ja asenne. Musiikkikasvattaja Jean F. Wilmouthin kehittänyt musiikkikasvatustoiminnan prosessipyörä kuvaa musiikin eri elementtejä sekä musiikkikasvatuksessa toimivaa prosessia monipuolisesti. Opetteleminen voidaan aloittaa mistä prosessipyörän kohdasta tahansa. Tavoitteena oleva monipuolinen oppimisprosessi saavutetaan käyttämällä prosessipyörän esittelemiä työtapoja kulloiseenkin opetustilanteeseen soveltuvassa järjestyksessä. Yhdellä työtavalla opittu asia voidaan toteuttaa myös muilla tavoilla ja antaa lapselle näin mahdollisuus kokea opittava asia toiminnallisesti mahdollisimman monen eri aistin kautta. Onnistumisen kokemukset ovat lapselle tärkeitä. Tällaisten kokemusten saaminen rohkaisee ja motivoi lasta omatoimiseen musisointiin (Setälä 1995: 1.) Musiikkikasvatuskansio sisältää monipuolisia lauluja ja laululeikkejä, jolloin musiikin eri elementtejä voi hyödyntää musiikkikasvatuskansiota käytettäessä päiväkodin musiikkikasvatuksessa.

Lasta tulee heti musiikillisen yhteisen toiminnan alkuvaiheessa innostaa ja rohkaista leikkimään ja tekemään kokeiluja oman kehon tuottamien äänien, soittimien ja liikkeen avulla. Jäljittely, kaiku-jäljittely, kaanon ja musiikin eri elementtien toiminnallinen tutkiminen kehittävät lapsen valmiuksia omaan musiikilliseen keksimiseen. Musiikillisten kokeilujen, etsimisen ja erehtymisen kautta lapsi ohjataan löytämään ja oivaltamaan sekä musiikillisia asioita että myös jotain itsestään (Hongisto-Åberg et al. 2001: 198-199.) Musiikkikasvatuskansion sisältämät laulut mahdollistavat erilaisen hauskan ja iloa tuottavan musiikkitoiminnan päiväkodissa. Sen sisältämiä lauluja voi toteuttaa soveltaen ja keksiä lauluihin erilaisia uusia leikkejä tai tansseja.

5 MUSIIKKITOIMINNAN SUUNNITTELU

Esa Lamponen teoksessa *Lahjakkuus Lentoon* kirjoittaa, että päiväkotien musiikkikasvatuksesta puuttuu usein suunnitelmallisuutta, eivätkä tavoitteet kohtaa aina todellisuutta. Hänen mielestään tähän on mahdollisuus löytää ratkaisu, jos kasvattaja, jonka vastuulla musiikki on huolehtii siitä, että musiikin eri osa-alueet tulevat monipuolisesti huomioituksi. Päiväkotien rikkautena Lamposen mukaan on sekä mahdollisuuksien että perinteiden runsaus. Kokoamani musiikkikasvatuskansion avulla

päiväkodin kasvattajien on helppo käyttää musiikin eri osa-alueita monipuolisesti, koska musiikkikasvatuskansio on laadittu mahdollisimman monipuoliseksi laulujen ja laululeikkien sekä valmiiden käyttösuunnitelmien avulla (Ranta-Meyer – Kaikkonen 1998: 50.)

Suunnittelu on olennainen osa musiikkikasvatuksen toimintakokonaisuutta ja samalla oma prosessinsa. Suunnitellessaan työtään kasvattajan on harjaannuttava analysoimaan toimintaan kulloinkin vaikuttavia tekijöitä ennen toimintaa ja sen aikana. Hongisto-Åberg selkeyttää, että etukäteen asetetut tavoitteet antavat toiminnalle oikean suunnan ja motivoivat sen toteuttajaa. Havaintojen pohjalta tehtävä arviointi tapahtuu sekä suhteessa tavoitteisiin että toiminnan sisältöön yleensä. Toiminnasta tulee palkitsevaa, kuin kasvattaja on hahmottanut opetuksellisen toimintakokonaisuuden, hallitsee toimintatavat ja on selvillä tavoitteistaan. Lapsilta saama palaute on prosessin tärkeä ominaisuus. Toiminta on tällöin mielekästä, iloa ja onnistumisen kokemuksia tuovaa sekä vaivattomasti ohjautuvaa kaikille osapuolille. Vaikka suunnittelu olisikin huolellista, ei aina kaikkea pysty ennakoimaan tai ottamaan huomioon. Tietyt perusasiat, oman roolin hallitseminen ja ennakoiminen tuleviin tilanteisiin harjaantuu kuitenkin kokemuksen myötä. Työ tekijäänsä opettaa ja aikaa myöten kukin löytää omat tapansa sekä työn suunnitteluun että sen toteutukseen (Hongisto-Åberg et al. 2001: 172-173.)

Tavoitteiden asettaminen on päivähoiton työn peruspilari. Jokainen lapsi on yksilö ja jokainen kasvattaja tekee työtään omalla tavallaan. Kasvattajan tehtävänä on miettiä toimintansa tavoitteet aina lapsi/ryhmäkohtaisesti. Toimintasuunnitelman käytännön toteutuksesta kannattaa tehdä itselleen muistiinpanoja tulevia suunnitelmia ja musiikkituokioita varten. Se luo hyvän pohjan tulevaisuudelle. Toimintasuunnitelma on työväline oman opetuskentän hallitsemiseen, sillä sen avulla on helpompi tietää ja tiedostaa, mitä tekee ja miksi (Hongisto-Åberg et al. 2001: 173.) Musiikkikasvatuskansio sisältää osittain valmiita sekä jo valmiiksi suunniteltuja toimintasuunnitelmia. Myös tavoitteellisuus näkyy kansion toimintasuunnitelmissa. Siinä näkyy millaista toimintaa on mahdollista suunnitella ja mikä on minkäkin aihepiirin tavoite sekä millaisia valmiuksia se lapsessa kehittää.

6 MENETELMIEN JA TYÖTAPOJEN ESITTELY

Opinnäytetyöni on toiminnallinen työ, jonka tuotoksena on musiikkikasvatuskansio. Toiminnallisen opinnäytetyön raportti on teksti, josta selviää, mitä, miksi ja miten se on tehty, millainen työprosessi on ollut sekä millaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin on päädytty. Raportista ilmenee myös se, miten omaa prosessia, tuotosta ja oppimista arvioi (Vilkkä – Airaksinen 2003: 76.)

Olen valinnut musiikkikasvatuskansion aihekseni sen vuoksi, että aihealue on minulle tuttu ja minua erityisesti kiinnostava, ja olen myös motivoitunut lisäämään ja kehittämään tietojani ja taitojani tällä osa-alueella. Tämä tukee näin ollen myös omaa ammatillista kehittymistäni. Tavoitteena on, että musiikkikasvatuskansion käyttäjälle hahmottuu käytännön esimerkein selkeä kuva musiikkikasvatustoiminnasta ja kynnys musiikin käyttämiseen päiväkodin varhaiskasvatuksessa olisi matalampi. Opinnäytetyössäni yhdistyvät käytännön toteutus musiikkikasvatuskansion kautta sekä sen raportointi. Opinnäytetyö on työelämälähtöinen ja käytännönläheinen, jossa osoitan aiheen tietojen ja taitojen hallintaa. Seuraavassa raportoin musiikkikasvatuskansion sisällön yksityiskohtaisesti, jotta lukijalle tulisi selkeä kuva opinnäytetyöstäni.

6.1 Musiikkikasvatuskansio

Opinnäytetyöni on musiikkikasvatuskansio, joka on tarkoitettu päiväkodissa työskenteleville kasvattajille 3-5 – vuotiaiden lasten musiikkikasvatuksen tueksi. Kansion alussa on lyhyt teoriaosuus musiikkikasvatuksesta ja sen merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Loppuosa kansioista on jaettu kolmeen osaan, joissa on esimerkkejä erilaisiin toimintamahdollisuuksiin sekä niihin liittyvät laulut ja laululeikit.

Teoriaosuudessa olen tuonut esiin erilaisia toimintamahdollisuuksia, joita 3-5 – vuotiaiden lasten kanssa on mahdollista käyttää tukeakseen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti lapsen kehitystä. Toimintamahdollisuudet on jaettu ikävaiheittain 3-4 – vuotiaille sekä 4-5 – vuotiaille. Näissä on eritelty musiikkikasvatuksen monipuolisuus tuomalla esiin musiikin eri toimintamuotoja; laulaminen ja äänenkäyttö, soittaminen ja kuuntelu. Jokaisen toiminnan alle on koottu esimerkkejä yleisellä tasolla, millaista toimintaa tuokiolla voi järjestää. Myös jokaiselle toiminnalle on asetettu omat tavoitteensa. Teoria on koottu pääosin kirjasta Musiikki varhaiskasvatuksessa, jonka kirjoittajina ovat olleet Hongisto-Åberg – Lindeberg-Piironen – Mäkinen. Tämä teos

kattaa monipuolisesti tietoa musiikin erilaisten muotojen käyttämiseen päiväkodin musiikkikasvatuksessa. Tämän vuoksi olen valinnut kyseisen teoksen musiikkikasvatuskansiossa esiintyvän teoriaosuuden pohjaksi.

6.1.1 Ensimmäinen ja toinen osio

Ensimmäinen osio on suunnattu 3-4 – vuotiaiden lasten musiikkikasvatukseen, toinen osio vastaavasti 4-5 – vuotiaiden lasten musiikkikasvatukseen. Osiot on jaettu tällä tavalla, sillä 5-vuotiaiden lasten kanssa on mahdollista monipuolistaa jo opittua osaamista haasteellisimpiinkin musiikillisiin kokonaisuuksiin paneutuen. 3-4 – vuotiaiden lasten kanssa on merkityksellisempää käydä läpi musiikin perusominaisuuksia sen uusissa muodoissaan laulaen, soittaen ja kuunnellen yksinkertaisempia kokonaisuuksia.

Kaksi ensimmäistä osuutta sisältää yleisellä tasolla olevat suunnitelmat. Tämän tarkoituksena on rohkaista kasvattajaa käyttämään musiikkia työvälineenä vaikkei tuntisikaan musiikin osa-aluetta vahvuudekseen. Tarkoituksena madaltaa kynnystä tarttua musiikin menetelmien käyttämiseen aktiivisena työmenetelmänä. Suunnitelmat on rakennettu ajatellen koko toimintakautta elokuusta toukokuuhun. Kuukaudet on jaoteltu teemoittain alkaen aina elokuun ryhmäytymisestä ja tutustumisesta ja edeten vuodenaikoihin, perinteeseen sekä kansainvälisyyteenkin liittyviin teemoihin. Suunnitelmissa tulee myös esiin kyseisen toiminnan tarkoitus, mitä tällä toiminnalla tavoitellaan ja millaista toimintaa käytännössä voi toteuttaa. Suunnitelmien aihepiireihin liittyviä lauluja ja laululeikkejä on koottu myös jaoteltujen 3-4 – vuotiaiden sekä 5 – vuotiaiden osioiden sisältöön.

6.1.2 Kolmas osio

Kolmas osuus on käytännönläheisempi, johon on koottu valmis käyttösuunnitelma toiminnan pohjaksi. Tämäkin osuus on suunnitelma koko toimintakaudelle. Tässä osiossa kuukaudet on jaettu teemoittain ja teemojen pohjalta on mietitty valmiiksi lauluja, joita aiheeseen liittyy. Lopuksi on vielä tuotu esiin se, millaisia valmiuksia kukin teema kehittää. Tästä, kuten kahdesta edellisestäkin osiosta löytyvät lähdeviitteet kaikkiin suunnitelmissa oleviin lauluihin ja laululeikkeihin. Käyttösuunnitelmaa voi käytännössä toteuttaa soveltaen, valmis esimerkki on tarkoitettu ainoastaan ohjaamaan, tukemaan ja helpottamaan kasvattajan toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

6.2 Musiikkikasvatuskansion suunnittelu ja toteutus

Ajatus musiikkikasvatuskansion laatimiselle lähti liikkeelle työyhteisön tarpeesta kehittää osaamistaan musiikkikasvatuksen alueella. Oma kiinnostukseni musiikkiin, oman tiedon ja taidon monipuolistaminen sekä ammatillinen kehittyminen antoivat näin mahdollisuuden oman työn kehittämiseksi. Työyhteisössäni käymäni keskustelut siitä, miten musiikkikasvatuksesta voisi saada aktiivisesti käytössä olevan työmenetelmän, musiikkikasvatuskansio nousi esimerkilliseksi vaihtoehdoksi. Tästä sain motivaation laatia työyhteisööni oman musiikkikasvatuskansion musiikkikasvatuksen käytännön tueksi 3-5 – vuotiaiden lasten ryhmissä.

Ensimmäisenä pohdin musiikkikasvatuskansion rakennetta, jotta se on mahdollisimman selkeä ja helpokäyttöinen sekä houkuttelee kasvattajaa käyttämään musiikkia aktiivisena työmenetelmänä. Päädyin jakamaan kansion ikätasojen mukaisesti. Tällöin siitä on helppo löytää tarvitsemansa ikätason mukaiset laulut sekä toiminta. Seuraavana mietin, millaisia lauluja musiikkikasvatuskansioon tulee koota, jotta kynnyksensä käyttämiseen ei ole korkea vieraiden tai vaikeiden laulujen ja leikkien vuoksi. Laulujen valintaa helpotti osaltaan se, että työyhteisö on tuttu ja tunsin jo ennestään lauluja ja laululeikkejä, joita siellä on yhdessä laulettu. Kaikki laulut eivät ole jokaiselle kasvattajalle tuttuja, mutta omalta osaltani olen lupautunut jatkossa auttamaan kasvattajia niiden oppimisessa. Musiikkikasvatuskansioon päädyin valitsemaan lauluja mahdollisimman monipuolisesti eri elementit huomioon ottaen (vuodenajat, perinteet, eläimet, luonto, koti ja perhe sekä minä itse).

Seuraavaksi tarkoitukseni oli löytää keino, jotta musiikkikasvatuskansion käyttö olisi mahdollisimman vaivaton ottaa käyttöön ja jotta kasvattaja käyttäisi sitä aktiivisesti tulevaisuudessa. Tähän keksin ratkaisun laatimalla valmiita esimerkkejä käyttösuunnitelmiksi. Kasvattajan, joka ei tunne musiikkia vahvaksi osa-alueeksi omassa työssään, on helpompi tarttua musiikin erilaisiin menetelmiin ja elementteihin valmiiden suunnitelmien avulla, joita voi mahdollisuuksien ja omien tarpeiden mukaisesti muokata. Suunnitelmiin tuli täten jaotella teema koskien koko toimintakautta, mitä lauluja tähän teemaan on mahdollista liittää ja millaisia valmiuksia se lapsessa kehittää. Lisäsin suunnitelmat musiikkikasvatuskansioon kunkin omalle välilehdelle ikätaso huomioiden sekä liitin suunnitelmiin liittyvät laulut ja laululeikit. Lauluihin ja laululeikkeihin liittyvät nuottien lähdeviitteet lisäsin jokaisen

käyttösuunnitelman perään, jotta musiikkitoimintaa suunniteltaessa olisi helpompi löytää tarvitsemansa materiaali. Teorian eli kirjallisen osuuden asetin musiikkikasvatuskansion alkuun siksi, että kasvattajat kiinnostuvat myös teoriaan perehtymisestä ja saavat yleistä tietoa musiikkikasvatuksesta sekä siinä käytettävistä menetelmistä. Kirjalliseen osuuteen käytin lähdeteosta Musiikki Varhaiskasvatuksessa.

Musiikkikasvatuskansion koottuani, esittelin sitä työyhteisössäni ja annoin sen heille arvioitavaksi. Saamastani työyhteisön palautteesta kerron seuraavassa Arviointikohdassa tarkemmin. Valmis musiikkikasvatuskansio on tällä hetkellä työyhteisössäni kaikkien käytettävissä. Se on tarkoitettu aktiiviseen käyttöön kasvattajille musiikkikasvatustoiminnan tueksi. Olen lupautunut opastamaan musiikkikasvatuskansion käytössä, jos kasvattajasta tuntuu musiikkikasvatuksen osa-alue vaikealta ottaa käyttöön, sekä antamaan käytännön esimerkkejä musiikkikasvatuksen monipuolisuuden mahdollisuuksista. Musiikkikasvatuskansion lauluja ja laululeikkejä on mahdollista soveltaa myös alle 3 –vuotiaiden musiikkikasvatustoimintaan, mutta tällä kertaa olen rajannut työni käsittämään 3-5 –vuotiaiden lasten musiikkikasvatustoiminnan päiväkodissa.

7 OPINNÄYTETYÖN POHDINTA, ARVIINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Tavoitteiden saavuttaminen

Musiikkikasvatus on tärkeä osa päiväkodissa toteutettavaa monitahoista kasvatusta. Päiväkodin musiikkikasvatuksen avulla kehitetään lapsen musiikillisia kykyjä ja valmiuksia, muun muassa kuuntelukykyä, äänenkäyttöä, laulutaitoa ja rytmitajua. Musiikki pyritään liittämään myös arkipäivän useisiin tilanteisiin (Hongisto-Åberg et al. 2001: 38, 85).

Opinnäytetyöni on musiikkikasvatuskansio päiväkodin 3-5 – vuotiaiden lasten musiikkikasvatuksen tukena. Tavoitteenani oli, että musiikkikasvatuskansion käyttäjälle hahmottuu teoriassa sekä käytännön esimerkein selkeä kuva musiikkikasvatustoiminnasta ja kynnys musiikin käyttämiseen aktiivisena työvälineenä päiväkodin varhaiskasvatuksessa olisi matalampi. Tämä tavoite on työyhteisössäni toteutunut osittain, sillä musiikkikasvatuskansion käyttö on aktivoitunut tällä hetkellä

ainoastaan joitakin kasvattajia käyttämään musiikkikasvatustoimintaa aktiivisena työmenetelmänä. Tämä tavoite on toteutunut lapsiryhmässä, jossa toimin itse lastentarhanopettajana. Tämän kevään aikana yhteisenä teemanamme on musiikkikasvatus, jonka toteuttamisen apuna käytämme laatimaani musiikkikasvatuskansiota. Musiikkikasvatuskansio ottaa todennäköisesti tuulta purjeisiin ja tulee aktiivisempaan käyttöön kunhan työyhteisöni kasvattajat saavat tutustua siihen rauhassa. Musiikkikasvatuskansion tuomiin mahdollisuuksiin on annettava aikaa, jotta sen aktiivinen käyttö olisi mahdollista.

Työyhteisöltäni saama palaute musiikkikasvatuskansiosta oli pääosin positiivista, mutta joitakin rakentavia kommenttejäkin heiltä sain liittyen lähinnä musiikkikasvatuskansion käytettävyyteen, selkeyteen ja toimivuuteen. Osa työtovereistani olisi kaivannut musiikkikasvatuskansion alkuun raportointia siitä, mikä kansio on, mitä se pitää sisällään ja millaisiin osiin se on jaoteltu. Sisällysluettelo musiikkikasvatuskansioon jäi toteuttamatta, mikä olisi helpottanut musiikkikasvatuskansion käytettävyyttä entisestään. Työn visuaaliseen ilmeeseen ja luettavuuteen sain positiivista palautetta. Musiikkikasvatuskansion yleisilme oli kiinnostava ja houkutteleva, mutta myös osiota alle 3-vuotiaiden musiikkikasvatustoimintaan kaivattiin. Työtoverini kokivat, että tällaiselle työlle on tilausta omassa työyhteisössäni, sillä musiikkikasvatustoiminta ei välttämättä ole ollut niin aktiivisesti päiväkodissamme käytössä kuin olisi voinut olla. Työtovereideni mukaan musiikkikasvatuskansio on ammatillisesti kehittävä, sillä monelle musiikkikasvatustoiminta on melko vieras osa-alue ja he kaipaavat siihen uusia ideoita ja mahdollisuuksia, jotta pystyisivät monipuolistamaan omaa musiikkikasvatustoimintaansa.

Musiikkikasvatuskansio sisältää myös lauluihin ja laululeikkeihin liittyvien nuottien lähdeviitteet, joita voi tarvittaessa jälkeinpäin muokata säveltasoltaan laulettavaan muotoon. Työyhteisöni toivoi apuani ja neuvojani uusien laulujen oppimiseen, koska olen tällä hetkellä ainoa pianonsoittotaitoinen kasvattaja päiväkodissamme. Tämä mahdollistaisi heidän mielestään musiikkikasvatustoiminnan monipuolistamisen omassa työssään. Alkuperäiset nuotit olisivat palvelleet kansiota selkeämmin, mutta tekijänoikeuslain nojalla olen listannut laulujen nuotteihin liittyvät lähdeviitteet käyttösuunnitelmien perään.

7.2 Opinnäytetyön kieli ja ulkoasu

Prosessin raportoinnissa olen tavoitellut kieleltään ja ulkoasultaan ytimekästä kirjallista ilmaisua. Kappaleet olen luettavuuden kannalta pyrkinyt kirjoittamaan sopivan mittaisiksi, lauserakenteet mahdollisimman helpoiksi ja ymmärrettäviksi. Joissakin kohdin lauserakenteiden selkeys ei välttämättä ole niin yksinkertainen, mutta olen kuitenkin pyrkinyt mahdollisimman selkeästi avaamaan käsitteitä ja näin ollen selkeyttää kirjoittamaani raporttia. Opinnäytetyöni tarkoitus on ollut osoittaa kykyä käytännöllisen ammatillisen taidon ja teoreettisen tiedon yhdistämiseen. Tällöin tiedosta on mahdollisimman paljon hyötyä alan ihmisille. Kokonaisuuksia raportoinnin kokoamisessa on ollut osittain vaikea hallita, mutta olen pyrkinyt mahdollisimman selkeään kokonaisuuteen. Työyhteisössäni opinnäytetyöprosessini on herättänyt uutta kiinnostusta musiikkikasvatustoimintaan sekä sen käyttämiseen aktiivisemmin päiväkodin arjessa. Osaltaan se on myös lisännyt musiikkitoimintaa päiväkodissamme.

Mielestäni olen saavuttanut melko hyvin opinnäytetyölleni asettamani tavoitteet. Erityisesti olen päässyt harjoittelemaan suunnitelmallista prosessin tekemistä. Mielestäni myös oma kirjallinen ilmaisutaitoni on kehittynyt opinnäytetyön prosessin aikana. Aikataulussa pysyminen on ollut erittäin haasteellista, mutta suunnitelmallisuus tässäkin asiassa on vienyt opinnäytetyön prosessin kunnialla eteenpäin. Opinnäytetyön prosessia työstäessä on pitkin matkaa avautunut uusia ideoita, joita on mahdollisuus hyödyntää tulevaisuudessa, ja joita olen jo hyödyntänyt laatimaani musiikkikasvatuskansiota hyödyntäen.

7.3 Tulevaisuuden mahdollisuudet

Alun perin ajatuksenani oli laatia musiikkikasvatuskansio päiväkodin kaikkia lapsiryhmiä ajatellen, mutta jotta työni ei olisi paisunut liian suureksi, jouduin rajaamaan sen koskien 3-5 – vuotiaiden lasten musiikkikasvatustoimintaa. Tulevaisuudessa on mahdollista kuitenkin laajentaa musiikkikasvatuskansiota, jotta se olisi vieläkin monipuolisempi musiikkikasvatustoiminnan tueksi työyhteisössäni. Sitä voi laajentaa ottaen huomioon alle 3-vuotiaiden lasten musiikkikasvatustoiminta sekä erityistä tukea ja kasvatusta tarvitsevat lapset. On mahdollista, että musiikkikasvatuskansioon liitetään myös viitottuja lauluja sekä erilaisia kuvin tuettuja lauluja ja laululeikkejä. Myös musiikki liikunnan keinoin sekä musiikkisadut on mahdollista liittää musiikkikasvatuskansion sisältöön. Yhtenä monipuolistamisen

kohteena voisi olla myös eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten musiikkikasvatus. Tulevaisuudessa aion monipuolistaa musiikkikasvatuskansion myös näitä edellämäinittuja elementtejä ajatellen. Tällöin musiikkikasvatuskansio kattaa työyhteisössämme koko päiväkodin musiikkikasvatustoiminnan ajatellen kaikkia päiväkodissamme toimivia lapsiryhmiä.

KIRJALLISUUS

Alho, Eve – Hautsalo, Hilikka – Perkiö, Soili 2002: Vauvojen laulun aika. Porvoo: WSOY.

Helsingin kaupunki 2008. Esiopetus. Verkkodokumentti.
<http://www.hel.fi/wps/portal/Sosiaalivirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/fi/Sosiaalivirasto/P%C3%A4iv%C3%A4hoito/Esiopetus>. Luettu 3.2.2008.

Helsingin kaupunki 2007. Sosiaalivirasto. Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma.

Holle, Britta 1981: Lapsen motorinen kehitys. Jyväskylä: Gummerus.

Hongisto-Åberg – Lindeberg-Piironen – Mäkinen 2001: Musiikki varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Honkanen Tuija 2001: Miksi musiikkikasvatusta? Musiikkikasvatuksen taustalla vaikuttavat ihmis-, oppimis- ja musiikkikäsitteet. Jyväskylän yliopisto, musiikkitieteen laitos.

Karila, Kirsti – Kinos, Jarmo – Virtanen, Jorma 2001: Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva: Ps-kustannus.

Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36.

Piaget, Jean 1988: Lapsi maailmansa rakentajana. Kuusi esseettä lapsen kehityksestä. Juva: WSOY.

Siiskonen, Tiina – Aro, Tuija – Ahonen, Timo – Ketonen, Ritva (toim.) 2003: Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: Ps-kustannus.

Stakes 2005: Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

Setälä Harri 1995: Alussa oli rumpu – Orff- pedagogiikan suomalainen sovellutus. Music & Art Consulting Harri Setälä Oy.

Vartiokujan päiväkodin oppimis- ja opetussuunnitelma 2008.

Vilén – Leppämäki – Ekström 2002: Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY.

Vilkka, Hanna – Airaksinen, Tiina 2003: Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.